

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Facultat de Dret

MARIA SOTERAS I MAURÍ (1905-1976)

Primera dona llicenciada en Dret a la Universitat de Barcelona,
i primera dona membre del Col·legi d'Advocats de Barcelona

TREBALL DE FINAL DE GRAU

AUTORA: Clàudia Samaniego González

NIUB: 20566361

ÀREA TEMÀTICA: Història del Dret

LÍNIA: Les primeres dones juristes a Catalunya (1910-1975)

TUTOR: Max Turull Rubinat

Curs acadèmic 2023/2024 segon semestre

Resum i paraules clau

Resum: Aquest treball analitza la vida i la carrera de Maria Soteras i Maurí, la primera dona llicenciada en Dret a la Universitat de Barcelona i la primera dona advocada col·legiada al Col·legi d'Advocats de Barcelona. Malgrat les restriccions imposades pel règim franquista, Soteras va lluitar per la igualtat de gènere i els drets humans, destacant-se com a defensora de la justícia. La seva trajectòria professional durant el franquisme i l'exili a Mèxic reflecteixen la seva resiliència i compromís amb les seves conviccions. Les seves contribucions han estat reconegudes com a fonamentals en la lluita per la igualtat i la justícia. A través d'aquesta recerca, es posa de manifest la importància de la seva figura com a referent per a les futures generacions i com a exemple de superació en un context de discriminació i repressió. Maria Soteras i Maurí representa un llegat inspirador que perdura en la memòria col·lectiva com a defensora dels drets i la dignitat de les persones.

Paraules clau: Maria Soteras i Maurí, igualtat de gènere, dret, història jurídica, dona jurista, franquisme, exili.

Abstract: This paper analyzes the life and professional career of Maria Soteras i Maurí, the first woman to graduate in Law from the University of Barcelona and the first female lawyer to be a member of the Barcelona Bar Association. Despite the restrictions imposed by the Franco regime, Soteras fought for gender equality and human rights, standing out as a champion of justice. Her professional trajectory during Francoism and exile in Mexico reflects her resilience and commitment to her convictions. Her contributions have been recognized as fundamental in the struggle for equality and justice. Through this research, the importance of her figure as a reference for future generations and as an example of overcoming discrimination and repression is highlighted. Maria Soteras i Maurí represents an inspiring legacy that endures in the collective memory as a defender of rights and human dignity.

Keywords: Maria Soteras i Maurí, gender equality, law, legal history, female jurist, Franco regime, exile.

Sumari

1. INTRODUCCIÓ	4
2. CONTEXT HISTÒRIC	6
2.1. Història de la dona jurista i el seu paper durant el franquisme.....	6
2.2. El Col·legi d'Advocats de Barcelona i l'accés a les dones.....	7
3. VIDA I TRAJECTÒRIA DE MARIA SOTERAS I MAURÍ	9
3.1. Orígens familiars i infantesa.....	9
3.2. Formació acadèmica.....	10
3.2. Trajectòria professional durant el franquisme.....	11
3.3. Exili a Mèxic: experiència i contribucions.....	15
4. INFLUÈNCIA I LLEGAT DE MARIA SOTERAS I MAURÍ	18
4.1. Contribucions a la igualtat de gènere i els drets humans.....	18
4.2. Recepció i reconeixement públic actual.....	19
5. CONCLUSIONS	21
6. BIBLIOGRAFIA	23
7. FONTS DOCUMENTALS	28

1. Introducció

En el tumultuós context de la Guerra Civil Espanyola i la posterior instauració de la dictadura franquista, milers d'intel·lectuals, professionals i ciutadans compromesos amb la República es van veure obligats a exiliar-se per a escapar de la repressió. Entre aquests exiliats es trobava Maria Soteras i Maurí, una destacada jurista catalana la vida i la carrera de la qual van ser tràgicament alterades pel règim franquista.

Aquest treball es proposa explorar en profunditat la vida de Maria Soteras i Maurí, centrant-se en la seva persecució durant la dictadura franquista i el seu posterior exili a Mèxic. La recerca abordarà la situació de les dones a l'Espanya franquista, i, així mateix, examinarà el procés d'adaptació i contribució de Soteras i Maurí en la seva nova llar a Mèxic, on va continuar lluitant pels ideals de justícia i democràcia.

La pregunta principal que guia aquesta recerca és: Com Maria Soteras i Maurí, malgrat la repressió franquista i les dificultats de l'exili, va poder continuar defensant els drets humans i promoure la igualtat de gènere? La hipòtesi és que la seva formació sòlida, la seva determinació i el suport de la comunitat exiliada li van permetre continuar la seva labor i deixar un llegat durador.

La rellevància d'aquesta recerca radica en la seva capacitat per a llançar llum sobre una figura històrica injustament castigada i en la seva contribució a la comprensió de les dinàmiques de repressió i resistència durant un dels períodes més foscos de la història contemporània d'Espanya. A més, en estudiar l'exili i la diàspora dels republicans espanyols, s'enriquirà la narrativa històrica sobre la influència i llegat d'aquests individus als seus països d'acolliment.

La metodologia d'aquest treball combinarà un enfocament qualitatiu amb l'anàlisi històrica. S'empraran les següents estratègies de recerca:

1. Revisió de Literatura: Es realitzarà una exhaustiva revisió de la literatura existent sobre la Guerra Civil Espanyola, la dictadura franquista i l'exili republicà. Es consultaran llibres, articles acadèmics, tesis i documents històrics.
2. Anàlisi de Fonts Primàries: Es recopilaran i analitzaran documents primaris com a arxius judicials, registres d'expropiació i multes, i articles de premsa de l'època. Aquestes fonts es buscaran en l'Hermetoteca Nacional de Mèxic, l'arxiu de la Universitat de Barcelona, així com els arxius de la Universitat Complutense de Madrid i de l'Il·lustre Col·legi de l'Advocacia de Barcelona.

3. Anàlisi Contextual: Se situaran les troballes en el context històric i social més ampli, avaluant l'impacte de les polítiques franquistes sobre les dones i els professionals republicans, i la influència dels exiliats espanyols a Mèxic.

El treball s'estructurarà de la manera següent; en primer lloc, s'abordarà el context històric de la Guerra Civil Espanyola i la dictadura franquista, amb un enfocament en la història de les dones juristes i el seu paper durant el franquisme, així com l'accés de les dones al Col·legi d'Advocats de Barcelona. A continuació, s'explorarà la vida i trajectòria de María Soteras i Maurí, començant amb els seus orígens familiars i la seva infància, seguida de la seva formació acadèmica i la seva trajectòria professional durant el franquisme, fins a arribar al seu exili a Mèxic, on s'analitzaran les seves experiències i contribucions. Posteriorment, s'examinarà la influència i el llegat de María Soteras Mauri, destacant les seves aportacions a la igualtat de gènere i els drets humans, i la seva recepció i reconeixement públic en l'actualitat. Finalment, es presentaran les conclusions, seguides de la bibliografia utilitzada.

Aquesta recerca no sols pretén recuperar la memòria de María Soteras Mauri, sinó també oferir una reflexió crítica sobre la repressió franquista i la resiliència dels qui, com ella, van continuar la seva lluita per la justícia i la llibertat des de l'exili. A través d'una anàlisi rigorosa i una narrativa envolupant, aquest treball espera contribuir significativament a la historiografia de la dictadura franquista i l'exili republicà.

2. Context històric

2.1. Història de la dona jurista i el seu paper durant el franquisme

La presència de la dona en el món del dret és avui en dia una realitat indiscutible, però aquesta afirmació categòrica difereix molt de la història que ens acompanya fins al present.

La història de les dones juristes és un relat de perseverança, lluita i assoliments en un camp que històricament ha estat dominat pels homes. Al llarg dels segles, les dones han desafiat les barreres de gènere per deixar la seva empremta en l'àmbit legal, contribuint de manera significativa al desenvolupament i l'evolució del dret arreu del món¹.

Des de l'antiguitat fins a l'actualitat, les dones han demostrat la seva capacitat intel·lectual i el seu compromís amb la justícia, tot i haver-se enfrontat a obstacles significatius en el seu camí cap a la igualtat d'oportunitats en la professió legal. En èpoques antigues, com en l'antiga Roma, es registren casos de dones que exercien rols jurídics, tot i que en la seva majoria eren excepcions².

Durant l'edat mitjana i el Renaixement, les dones benestants van començar a accedir a l'educació legal en algunes parts d'Europa, tot i que en grau més baix que els homes. Destacades figures com Bettisia Gozzadini a Itàlia van desafiar les normes socials de l'època en ensenyar dret en prestigioses universitats³.

El segle XIX va marcar un punt d'inflexió amb el sorgiment del moviment feminista, que advocava per la igualtat de drets per a les dones en tots els àmbits, incloent-hi el legal. Malgrat els obstacles, algunes dones van aconseguir ingressar a la professió legal i es van convertir en pioneres, obrint camí per a les generacions futures⁴.

Al segle XX, es van produir avenços significatius en termes d'accés de les dones a l'estudi del dret i la seva participació en la pràctica legal. No obstant això, van persistir reptes com la discriminació de gènere i la manca de representació en llocs de lideratge. Malgrat això, moltes dones van continuar destacant en l'advocacia, la judicatura, l'acadèmia i altres àrees del dret⁵.

A Espanya, la història de les dones juristes reflecteix aquests mateixos desafiaments i triomfs. Durant el franquisme, un període marcat per la dictadura i la repressió

¹ UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA, *Dones juristes pioneres*, p. 3.

² AMNISTIA INTERNACIONAL DE CATALUNYA (grup d'estudi), *Les dones a través de la història*.

³ *Ibidem*.

⁴ UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA, *Dones juristes pioneres*, p. 3.

⁵ *Ibidem*, p. 3.

política, les dones van enfrontar obstacles addicionals per accedir a l'educació i a la professió legal. No obstant això, algunes van aconseguir obrir-se pas i contribuir al desenvolupament del dret i la justícia al país, sovint enfrontant la censura i la discriminació per part del règim⁶.

Sota el règim franquista, es va promoure una visió tradicional i patriarcal de la família i el gènere, que relegava les dones principalment a l'àmbit domèstic i les exclouïa de molts aspectes de la vida pública, incloent-hi l'advocacia i la judicatura. Malgrat que en algunes àrees de la societat es van produir avenços econòmics i educatius durant aquest període, les dones van enfrontar una marcada discriminació i desigualtat de gènere en l'accés a l'educació i a l'ocupació⁷.

En l'àmbit jurídic, les dones van trobar nombroses barreres per exercir com a advocades, jutgesses o notàries. Tot i que algunes van aconseguir ingressar a la professió legal, la seva presència era escassa i enfrontaven obstacles addicionals, com la discriminació en l'exercici professional, la manca de reconeixement i la limitació de les seves oportunitats de carrera⁸.

Durant el franquisme, les lleis i les polítiques governamentals van reforçar el paper tradicional de la dona com a esposa i mare, i es van promoure valors conservadors que desencoratjaven la seva participació en la vida pública i professional. A més, el règim va limitar la llibertat d'expressió i l'activitat política, la qual cosa dificultava encara més la capacitat de les dones per organitzar-se i lluitar pels seus drets⁹.

No va ser fins després de la mort del dictador Franco i la transició a la democràcia a Espanya, a partir de la dècada de 1970, quan les dones juristes van començar a experimentar una major obertura i oportunitats en la professió legal. Amb la promulgació de lleis que garantien la igualtat de gènere i prohibien la discriminació, les dones van començar a accedir en major nombre a l'advocacia, la judicatura i altres àrees del dret, contribuint així a la transformació del sistema jurídic espanyol cap a un enfocament més inclusiu i equitatiu¹⁰.

2.2. El Col·legi d'Advocats de Barcelona i l'accés a les dones

La relació entre les dones i el Col·legi d'Advocats de Barcelona durant el segle XX va estar marcada per un camí cap a la igualtat d'oportunitats en la professió legal. El Col·legi d'Advocats de Barcelona, fundat el 1833, ha estat un dels punts de referència de l'advocacia a Espanya.

⁶ ENCICLOPÈDIA.CAT, *La presència de la dona*.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Patricia CALVO LÓPEZ, *La mujer en la abogacía*.

⁹ UNIVERSITAT DE LLEIDA, *Dones: del silenci a la paraula*.

¹⁰ UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA, *Dones juristes pioneres*, p. 2.

Al principi del segle XX, l'accés de les dones a la professió legal era limitat, i això es reflectia en la seva presència al Col·legi d'Advocats de Barcelona. No obstant això, amb el temps, la situació va canviar gradualment. La primera dona a ser col·legiada en aquest col·legi va ser Maria Soterias i Maurí, que es va llicenciar en Dret l'any 1927 i es va col·legiar el mateix any¹¹.

Després d'aquesta primera dona col·legiada, la presència femenina al Col·legi d'Advocats de Barcelona va anar creixent de manera constant al llarg del segle XX. A mesura que s'anaven superant les barreres de gènere en la societat i s'anaven guanyant drets i igualtat d'oportunitats, més dones van optar per la carrera d'advocacia i van ser acceptades com a membres d'aquesta institució¹².

El Col·legi d'Advocats de Barcelona també va jugar un paper clau en la promoció de la igualtat de gènere en el camp legal. Va impulsar iniciatives per afavorir la participació de les dones en la professió, com ara la creació de comissions i programes específics per abordar les necessitats i preocupacions de les dones advocades¹³.

Avui en dia, el Col·legi d'Advocats de Barcelona és un exemple de diversitat i inclusió en el món legal, amb una presència notable de dones advocades i una lluita constant per garantir la igualtat d'oportunitats per a tots els membres de la professió, independentment del seu gènere. Aquesta evolució ha estat un pas significatiu cap a una societat més justa i equitativa.

¹¹ UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA, *Dones juristes pioneres*, p. 2.

¹² IL·LUSTRE COL·LEGI DE L'ADVOCACIA DE BARCELONA, *L'ICAB recorda la figura de Maria Soterias*.

¹³ IL·LUSTRE COL·LEGI DE L'ADVOCACIA DE BARCELONA, *Comissió de Dones Advocades*.

3. Vida i trajectòria de Maria Soterias i Maurí

3.1. Orígens familiars i infantesa

Maria Assumpta Joana Paulina Soterias i Maurí va ser filla d'Agustina Maurí i Poal, natural de Terrassa, i de Salvador Soterias i Taberner, natural de Madrid, de professió arquitecte i va tenir set germans, essent només un d'ells baró, l'igualmente arquitecte Josep Soterias. Va néixer al carrer de la Boqueria, 1, 2n, de Barcelona. Va ser la primera dona que es va llicenciar en Dret a la Universitat de Barcelona i la primera dona membre del Col·legi d'Advocats de Barcelona, el 1927¹⁴.

El seu pare, Salvador Soterias i Taberner (Madrid, 1874 - 25 de març de 1925) va ser un reconegut arquitecte modernista. Va obtenir el títol el 9 d'agost de 1899. Algunes de les seves obres més destacades en aquest estil inclouen la Casa Miquel Ibarz, coneguda popularment com a Casa Clapés, al carrer Diputació, 248 de Barcelona (1901-1904), i la Casa Soterias, al carrer Sant Jaume, 26, a Terrassa (1909)¹⁵.

Així mateix, el seu germà Josep Soterias (Barcelona, 1907-1989), seguint els passos del seu pare, va obtenir el títol d'arquitecte el 1930 a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona. Va tenir una destacada carrera professional, treballant tant en solitari com en col·laboració amb altres arquitectes com Llorenç García-Barbón i Fernández de Henestrosa o Francesc Mitjans i Miró. Va participar en diversos projectes importants, incloent-hi els plans parcials del sector final de la Diagonal, Santa Coloma i les Corts, a més de construir infraestructures esportives com l'estadi del Futbol Club Barcelona i el Palau d'Esports de Barcelona. També va destacar en projectes religiosos i va ocupar el càrrec d'arquitecte cap de la Unitat Operativa de l'Ajuntament de Barcelona. Així mateix, va escapar de Barcelona al començament del Moviment Nacional, unint-se a l'Exèrcit Nacional, i sempre va mostrar un fort sentiment patriòtic¹⁶.

Tot i no haver-hi massa informació concernent la infantesa de Maria Soterias, a través de diverses fonts d'informació, així com d'observacions dels seus veïns i companys propers a la seva família, podem construir un relat imaginant com fou la seva infància, tenint en compte, igualment, la classe social noble en la qual vivia, i la gran religiositat i ideologia política conservadora dels seus parents¹⁷.

Maria Soterias i Maurí va viure una infantesa marcada per un estatus social rellevant, atès que el seu pare era un reconegut arquitecte modernista. Criada en un indret

¹⁴ DICCIONARI BIOGRÀFIC DE DONES, *Maria Soterias Mauri*.

¹⁵ COL·LEGI D'ARQUITECTES DE CATALUNYA (arxiu històric), *Salvador Soterias i Taberner*.

¹⁶ COL·LEGI D'ARQUITECTES DE CATALUNYA (arxiu històric), *Josep Maria Soterias i Mauri*.

¹⁷ María Jesús ESPUNY TOMÁS, Daniel VALLÈS MUÑO, Elisabet VELO I FABREGAT, *La investigación en Iderecho con perspectiva de género*, p. 434 (citada més endavant *Derecho con perspectiva de género*).

cèntric de la ciutat, va estar immersa en la vida vibrant de Barcelona des del mateix moment del seu naixement. El carrer de la Boqueria, conegut pel seu mercat emblemàtic, li va oferir una àmplia gamma de colors, olors i sons que van despertar la seva curiositat i estimular els seus sentits des del primer dia¹⁸.

La proximitat amb el cor de Barcelona va significar que estigués envoltada d'història, cultura i diversitat des dels seus primers anys. Va poder gaudir de passejades pel Barri Gòtic, descobrir les meravelles arquitectòniques de Gaudí i altres mestres modernistes, i explorar els racons fascinants de la ciutat juntament amb la seva família.

El seu pare, com a prestigiós arquitecte, va influir en la seva infantesa de diverses maneres, portant-la a les seves obres i mostrant-li els secrets de l'arquitectura, fent que admirés i apreciés la bellesa dels edificis i els espais urbans¹⁹.

Des del seu naixement, va créixer immersa en un ambient familiar conservador i devot, on els valors religiosos ocupaven un lloc central en la seva educació. Les creences polítiques de la seva família van influir en la seva criança, exposant-la des de ben petita a una ideologia de dretes que es veia reflectida en el seu entorn social i cultural a Barcelona a principis del segle XX.

3.2. Formació acadèmica

Va gaudir d'una educació privilegiada matriculant-se el curs 1920-1921 a Filosofia i Lletres, però abandonant els estudis escollits inicialment i inscrivint-se el curs següent a la Facultat de Dret, graduant-se amb excel·lents qualificacions²⁰. Posteriorment, es doctorà per la Universitat Complutense de Madrid²¹.

Una vegada titulada com a llicenciada en dret el 21 de desembre de 1926, la Sra. Soteras va ser la primera dona a col·legiar-se com a advocada exercint a l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona, el 30 de setembre de 1927, arribant a ésser d'alta en el torn d'ofici, tot i que es donà de baixa de l'exercici professional segons sol·licitud de 30 de desembre de 1929.

Un cop llicenciada, el 1927, fundà un despatx amb el també advocat Antoni Vilalta Vidal, llicenciat en dret a la Universitat de Barcelona en 1926, i que fou membre de la Junta del Col·legi d'Advocats de Barcelona des de 1936, amb qui es va casar el 7 de maig de 1931.

¹⁸ DICCIONARI BIOGRÀFIC DE DONES, *Maria Soteras Mauri*.

¹⁹ COL·LEGI D'ARQUITECTES DE CATALUNYA (arxiu històric), *Salvador Soteras i Taberner*.

²⁰ ARXIU DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA, *Expedient universitari de Maria Soteras*.

²¹ Nuria FLAQUER MOLINAS, *Reivindicar la igualtat a través del legado de María Soteras i Mauri* (citat més endavant *Legado de María Soteras*).

3.2. Trajectòria professional durant el franquisme

Durant la llarga dictadura i la furibunda repressió, un ampli ventall de sectors de la societat van ser castigats, des de professors i funcionaris fins a veïns, alcaldes, escriptors, jutges, ferroviaris, personal sanitari i periodistes, entre d'altres. Aquesta repressió no va perdonar tampoc les dones de rojos, i no importava si es demostrava que no tenien cap vinculació amb cap formació política. Si algú les assenyalava, podien ser tant o més víctimes de la repressió que els seus marits o pares. En aquest context, es podia agreujar la situació si els marits no es localitzaven o si les dones tenien patrimoni, ja que el règim de Franco va desplegar una maquinària enorme per recaptar diners des del principi²².

A través del concepte de “repressió sexuada”²³, es descriu l’opressió patida per les dones republicanes deguda tant a les seves conviccions polítiques oposades al règim franquista com a la seva condició de gènere. Aquesta forma de repressió implica l’ús de mecanismes repressius que no només ataquen les creences polítiques, sinó també els aspectes propis de la feminitat. Això resulta en una doble victimització, tant en termes de gènere com polítics.

Dins d’aquesta repressió, es pot distingir entre les dones l’activisme polític de les quals era destacat, i aquelles en què la connexió amb homes amb idees polítiques contràries al règim franquista les col·locava en una categoria de “*mujer de rojo*”. Aquesta categorització subjectiva implicava que qualsevol relació d’una dona amb un home vinculat al bàndol republicà, ja fos com esposa, mare, filla o germana, la convertia en objecte de repressió²⁴.

Un exemple d’aquesta persecució és el cas de Maria Soteras i Maurí, en casar-se el 7 de maig de 1931 amb Antoni Vilalta, també advocat i regidor d’Esquerra Republicana de Catalunya, va ser penalitzada sobretot per la seva unió matrimonial amb ell, quan l’exèrcit franquista va aconseguir la victòria.

A la fi de la Guerra Civil, el Tribunal de Responsabilitats Polítiques va incoar un expedient contra Maria Soteras, acusada de “conducta detestable respecte al GMN (Gloriós Moviment Nacional) sent d’idees esquerranes i militant al partit Esquerra Catalana [...] no exercia la seva professió dedicant-se exclusivament i amb gran anhel a la propaganda roig-marxista”. A més d’aquestes acusacions ideològiques, es va fer constar que ella i el seu marit havien regalat una casa i 173.000 pessetes als *rojos de Catalunya*²⁵.

²² Sílvia MARIMON, *Maria Soteras, en el punt de mira de Franco*.

²³ María Jesús ESPUNY TOMÁS, Daniel VALLÈS MUÑO, Elisabet VELO I FABREGAT, *Derecho con perspectiva de género*, p. 426.

²⁴ *Ibidem*, p. 427.

²⁵ Sílvia MARIMON, *Maria Soteras, en el punt de mira de Franco*.

La Llei de Responsabilitats Polítiques establí tres tipus de sancions:

1. Restriccions a l'activitat personal,
2. Limitacions a la llibertat de residència, i
3. Sancions econòmiques

Aquestes sancions incloïen des de la inhabilitació fins al desterrament o la pèrdua de béns, depenent de la gravetat dels fets i la situació econòmica de l'infractor. A més, tota condemna comportava una multa la quantitat de la qual era determinada pel Tribunal. Els infractors tenien l'opció de pagar aquestes multes a terminis, sempre que oferissin garanties hipotecàries²⁶.

D'acord amb l'anterior, l'expedient sancionador de Maria Soteras, amb més de 400 pàgines, mostra la severa sanció que se li va imposar. Tot i que no tenia cap responsabilitat política ni estava afiliada a cap partit, la van sancionar amb una multa de 300.000 pessetes, la inhabilitació absoluta durant deu anys i el confinament a les Illes Balears durant cinc anys²⁷.

L'expedient de Maria Soteras i Maurí davant del "*Tribunal Regional de Responsabilidades Políticas de Barcelona*" es va iniciar el 27 de juliol de 1939, essent incoat davant del *Juzgado Instructor Provincial de Responsabilidades Políticas de Barcelona*. Des de l'inici del procediment, es va identificar la Sra. Soteras com a "esposa de" i no com a persona políticament activa, ni com a subjecte actiu d'alguna de les conductes contemplades a la *Ley de Responsabilidades Políticas*. Tot i intentar emplaçar la Sra. Soteras al seu domicili a Barcelona, el porter de la finca va informar el Jutjat Instructor que havia emigrat a l'estranger. Per tant, va ser emplaçada mitjançant la publicació al Butlletí Oficial de la Província de Barcelona, on va ésser igualment identificada com a "esposa de l'advocat *Don Antonio Vilalta Vidal*"²⁸.

La Prefectura Superior de Policia de Barcelona, en un informe datat el 10 d'agost de 1939 dirigit al Jutjat Instructor, va acusar Maria Soteras i Maurí i el seu marit d'adoptar una conducta despectiva cap al Gloriós Moviment Nacional. Segons l'informe, tots dos van mostrar simpatia per les idees esquerranes, es van afiliar al partit Esquerra Catalana i van dur a terme activitats en favor del Moviment Marxista, en detriment del Gloriós Moviment Nacional²⁹.

Per la seva part, la *Brigada de Investigación y Reconocimiento de la Guardia Civil* va emetre un informe sense aportar proves addicionals, en el qual afirmava que la Sra. Soteras havia manifestat una gran simpatia cap a Esquerra Catalana abans de l'inici

²⁶ María Jesús ESPUNY TOMÁS, Daniel VALLÈS MUÑO, Elisabet VELO I FABREGAT, *Derecho con perspectiva de género*, p. 422.

²⁷ Sílvia MARIMON, *Maria Soteras, en el punt de mira de Franco*.

²⁸ María Jesús ESPUNY TOMÁS, Daniel VALLÈS MUÑO, Elisabet VELO I FABREGAT, *Derecho con perspectiva de género*, p. 432.

²⁹ *Ibíd*em, p. 432.

del Gloriós Moviment Nacional, promovent el vot en favor d'aquest partit en les últimes eleccions. A més, durant el període de domini marxista i la seva estada a la ciutat, va mantenir aquesta simpatia, arribant fins i tot a cedir una casa dels seus pares i una suma de 173.000 pessetes a la Generalitat. Després de l'inici de l'Alçament, dos mesos més tard, va marxar de la ciutat amb el seu marit, aparentment cap a l'estranger, la qual cosa va resultar en el saqueig de la seva residència per part de membres de la F.A.I. (Federació Anarquista Ibèrica), que no van deixar res de valor. En afegit, a l'expedient d'instrucció es va trobar informació de diverses entitats bancàries que confirmaven que la Sra. Soteras tenia accions, bons i comptes corrents al seu nom³⁰.

És notable la declaració del tinent Auditor de Segona, el Sr. Francisco Corbella Fernández, datada el 22 d'agost de 1939, qui afirmà haver sigut company d'estudis de la Sra. Soteras i el Sr. Vilalta. En aquesta testimoniança, després de descriure les activitats polítiques del darrer, menciona que la família de la Sra. Soteras, amb la qual tenia bona relació, sempre havia sigut de dretes i religiosa. Assegurant que l'única connexió de Maria Soteras amb l'esquerra era el seu matrimoni amb Antoni Vilalta. A més, relata que el germà baró de la Sra. Soteras va fugir de Barcelona a l'inici del *Movimiento* i va unir-se a l'Exèrcit Nacional, mostrant sempre sentiments patriòtics. El tinent Auditor Corbella eximia a Maria Soteras de qualsevol activitat política, contradient la informació de la Prefectura Superior de Policia i la Guàrdia Civil³¹.

De la mateixa manera, l'Ajuntament de Barcelona, en un informe de 18 d'agost de 1939, confirma que la Sra. Soteras no estava afiliada a cap partit o organització i que no va participar en cap activitat política abans o durant el *Glorioso Movimiento Nacional*. No obstant això, menciona que el seu comportament és "dubtós"³².

Diversos veïns de la Sra. Soteras presentaren un escrit al Jutjat Instructor el 14 d'agost de 1939, destacant que la seva educació va ser conservadora i que mai va participar políticament, fins i tot mostrant-se en desacord amb l'orientació política del seu marit. Opinant que la situació de la Sra. Soteras es devia al seu matrimoni amb Antoni Vilalta i la seva activitat política, considerant-la una desgràcia però sense majors implicacions³³.

També és molt rellevant la compareixença del Sr. Fernando Valls Taberner, cosí-germà del pare de la Sra. Soteras, de 19 de setembre de 1939 davant el Jutge Instructor de la causa, en la qual informa que la Sra. Soteras "*no ha tomado parte ni ha tenido actividad política de ninguna clase, ni tampoco ha pertenecido a ningún partido político ni asociación de tal carácter*" i creu, tot i que no pot assegurar-ho, que

³⁰ María Jesús ESPUNY TOMÁS, Daniel VALLÈS MUÑO, Elisabet VELO I FABREGAT, *Derecho con perspectiva de género*, p. 433.

³¹ *Ibidem*, p. 434.

³² *Ibidem*, p. 434.

³³ *Ibidem*, p. 434.

el seu parent no va poder entregar cap mena de bé a cap “*entidad marxista o a la Generalidad de Cataluña*”³⁴.

A l’expedient d’instrucció es registra la compareixença de l’administrador de la casa de la Sra. Soteras al carrer Borrell núm. 66 de Barcelona, datada el 19 de setembre de 1939. En aquesta, el Jutge Instructor permet a l’administrador continuar amb la seva gestió, però ordena que tots els béns de l’acusada estiguin a disposició del Jutjat. A més, s’instrueix a l’administrador a què proporcioni un informe detallat de les seves accions i posi a disposició del Jutjat els ingressos generats per la finca, com els lloguers que periòdicament es liquidaven³⁵.

El procediment d’instrucció arriba a la seva fi amb un escrit de l’instructor datat el 25 de novembre de 1939. En aquest document, després de detallar les proves recopilades, l’instructor conclou que “*no hay circunstancia alguna que pueda modificar la culpabilidad de la expedientada*”. Per la qual cosa, remet l’expedient al *Tribunal Regional de Responsabilidades Políticas* per a la “resolució que estimi procedent”³⁶.

Aquest últim Tribunal rep l’expedient i emet la seva sentència núm. 28 el 15 de desembre de 1939. En aquesta sentència es declaren com a fets greus que l’acusada estava casada, era advocada, posseïa una excel·lent situació econòmica amb una solvència global d’almenys 600.000 pessetes, no tenia càrregues familiars conegudes, estava afiliada a Esquerra Catalana a l’iniciar-se el *Glorioso Movimiento Nacional*, va fer una donació de 173.000 pessetes a favor dels separatistes d’esquerra, i es va absentar posteriorment el setembre de 1936, dirigint-se a Bèlgica, en rebel·lia en el procediment. En conseqüència, se la condemnà, com mencionat anteriorment, al pagament d’una multa de 300.000 pessetes, a la inhabilitació absoluta per 10 anys i al confinament a les Illes Balears per 5 anys³⁷.

La Sra. Soteras va presentar un Recurs de Revisió contra la Sentència, però el *Tribunal Nacional de Responsabilidades Políticas* el va desestimar. Igualment, va intentar interposar un Recurs d’Alçada, argumentant que mai va estar afiliada a cap partit polític, que no va realitzar donacions a entitats separatistes i que sí que tenia càrregues familiars en ser mare d’una nena. Va aportar testimonis i proves documentals en la seva defensa, però el Tribunal no va admetre el recurs per extemporani³⁸.

Quant a l’execució de la Sentència, després d’haver pagat prèviament poc més de 71.000 pessetes, el Tribunal Regional va acceptar, a sol·licitud del seu administrador,

³⁴ María Jesús ESPUNY TOMÁS, Daniel VALLÈS MUÑO, Elisabet VELO I FABREGAT, *Derecho con perspectiva de género*, p. 435.

³⁵ *Ibidem*, p. 436.

³⁶ *Ibidem*, p. 437.

³⁷ *Ibidem*, p. 437.

³⁸ *Ibidem*, p. 437.

que la condemna pecuniària restant es pagués en quotes anuals de 60.000 pessetes de 1945 a 1948, prèvia prestació de les garanties adequades. Un cop complet aquest requisit, la Sra. Soteras va poder disposar lliurement de la resta dels seus béns³⁹.

Finalment, la Sra. Soteras va rebre un indult que la va eximir del pagament restant de la sanció econòmica, així com de la inhabilitació absoluta i del confinament a les Illes Balears. Aquest indult va ser atorgat mitjançant el Decret de 18 d'abril de 1952, a sol·licitud del seu administrador. Resulta interessant que el Fiscal, en el seu informe de 25 de febrer de 1948, sí que va tenir en compte els documents i testimonis presentats durant la instrucció. Va concloure que "*existen en el caso de la mencionada Maria Soteras i Maurí razones de justicia, equidad y utilidad pública que aconsejan informar favorablemente la conveniencia de conceder el indulto*"⁴⁰.

Un detall final és que l'expedient instruït contra el Sr. Vilalta va ser notablement més reduït en comparació amb el de la Sra. Soteras. Tot i que va ser condemnat mitjançant sentència de 14 de desembre de 1939 a una multa de 200.000 pessetes i la inhabilitació absoluta, les conductes per les quals va ser condemnat van ser més nombroses que les imputades a la Sra. Soteras. Concretament, se'l va acusar de sis conductes tipificades a l'article 4 de la *Ley de Responsabilidades Políticas* de 1939, mentre que la Sra. Soteras va ser condemnada per quatre, com es menciona anteriorment⁴¹.

L'execució de la sanció econòmica contra el Sr. Vilalta va ser suspesa per falta de béns, segons una Providència del 15 de juliol de 1944. En contrast, la Sra. Soteras va acomplir parcialment la seva sanció, pagant més d'una quarta part de la multa abans d'ésser indultada⁴².

3.3. Exili a Mèxic: experiència i contribucions

Del matrimoni va néixer una filla, Maria Vilalta Soteras (coneguda com a Maruxa) el 1932 i, a finals de setembre de 1936, dos mesos després del cop d'estat liderat pel General Francisco Franco, la família Vidal-Soteras va optar per l'exili, primer a Brussel·les i després a Mèxic⁴³.

³⁹ María Jesús ESPUNY TOMÁS, Daniel VALLÈS MUÑO, Elisabet VELO I FABREGAT, *Derecho con perspectiva de género*, p. 438.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 439.

⁴¹ *Ibidem*, p. 439.

⁴² *Ibidem*, p. 432.

⁴³ *Ibidem*, p. 440.

La Maruxa (Barcelona, 28 de setembre de 1932–Ciutat de Mèxic, 19 d'agost de 2014) va ser una destacada dramaturga i directora de teatre mexicana d'origen català. Després d'una sòlida formació acadèmica a Mèxic, va iniciar la seva carrera literària amb novel·les que van tenir gran èxit. Posteriorment, es va destacar com a dramaturga, adaptant algunes de les seves obres a l'escenari. La seva obra aborda temes com la incomunicació, la crítica social i la defensa dels drets humans.

Amb l'exili republicà espanyol al Mèxic de 1939, aproximadament 1808 dones espanyoles van ingressar al país. L'Estat mexicà es va comprometre a protegir la llibertat, la seguretat i la vida de tots els asilats espanyols. A partir de les dades recopilades pel Departament de Migració de la Secretaria de Governació, es va establir una àmplia base de dades amb els registres dels qui van ingressar al país, incloent-hi les dones espanyoles asilades⁴⁴.

Això ha permès rescatar la història d'aquestes dones i analitzar-ne la composició des d'una perspectiva de gènere, ja que les seves experiències de vida eren molt diferents de les dels homes. Les targetes d'identificació de 1939, una mostra de cinc mil, són una font documental important, amb uns 1808 registres d'espanyoles amb estatut d'asilades polítiques. D'aquestes, el 57% va declarar treballar principalment en tasques domèstiques⁴⁵.

El 43% restant tenia altres activitats econòmiques, com ara la costura i la modisteria. Dins d'aquest grup, el 21% es desenvolupava en sectors com l'obrer, la salut (com a infermeres i metgesses), el jurídic (advocades) i el públic (funcionàries públiques)⁴⁶.

Algunes professionals van enfrontar dificultats per reintegrar-se al mercat laboral mexicà, ja que molts llocs continuaven essent ocupats per homes. No obstant això, periodistes, escriptores, artistes i catedràtiques van poder continuar amb les seves vocacions, contribuint a la destacada generació d'espanyoles que, des de l'exili, van enriquir el desenvolupament cultural d'Espanya i Mèxic⁴⁷.

El matrimoni fundà a ciutat de Mèxic el *Bufete Internacional*, on ambdós van exercir la seva professió d'advocats especialitzats en Dret Penal i Civil; i van establir l'entitat d'atenció sanitària *La Médico Farmacéutica* juntament amb metges espanyols exiliats, que més tard seria precursora de l'Institut Mexicà de la Seguretat Social⁴⁸.

El Servei d'Emigració de Republicans Espanyols (SERE), establert a París abans de la conclusió de la Guerra Civil Espanyola, tenia com a missió principal ajudar els

⁴⁴ GOBIERNO DE MÉXICO, *Mujeres españolas asiladas en México*.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ María Jesús ESPUNY TOMÁS, Daniel VALLÈS MUÑO, Elisabet VELO I FABREGAT, *Derecho con perspectiva de género*, p. 440.

refugiats a França i facilitar-ne el trasllat a Mèxic i altres països. Aquest servei es finançava amb fons obtinguts de particulars i objectes d'art del patrimoni espanyol. Les tensions polítiques derivades de la gestió d'aquests fons van motivar la creació de la Junta d'Auxili als Refugiats Espanyols (JARE) el juliol de 1939⁴⁹.

La JARE va assumir el control dels recursos del SERE i va establir una delegació a Mèxic per gestionar l'assistència sociosanitària dels refugiats. Es van crear comitès per canalitzar les ajudes econòmiques i es van implementar programes de préstecs, tot subjecte a l'aprovació de la Delegació de la JARE⁵⁰.

Una de les iniciatives més importants de la Delegació Mexicana de la JARE va ser la creació del Servei Mèdic Farmacèutic (SMF) per abordar les necessitats d'atenció mèdica dels exiliats espanyols a Mèxic durant la dècada de 1940. Aquest servei proporcionava assistència mèdica, farmacèutica i hospitalària gratuïta als refugiats, comptant amb especialistes i personal sanitari contractat, així com amb equipaments i instal·lacions pròpies⁵¹.

Des de finals de 1940, la Delegació de la JARE va implementar diversos canvis al SMF, incloent-hi l'establiment d'un sistema de targetes sanitàries per accedir als serveis mèdics i la revisió dels criteris per rebre assistència, com ara la residència al Districte Federal i els ingressos familiars. També es van introduir targetes sanitàries diferenciades segons els serveis mèdics sol·licitats⁵².

El tancament de la JARE va ser anunciat pel govern del general Ávila Camacho el gener de 1941, després de les crítiques rebudes i les demandes dels exiliats per gestionar els seus fons. Es va proposar la creació d'una mutualitat medicofarmacèutica per substituir el SMF de la JARE. La liquidació de la JARE es va completar el novembre de 1942, creant la Comissió Administradora del Fons d'Auxili als Refugiats Espanyols (CAFARE), mentre que l'ajuda del SMF es va estendre fins al gener de 1943, moment en què es van tancar els comptes i es van pagar les indemnitzacions per acomiadament⁵³.

A Mèxic Maria Soteras es va trobar amb altres advocades exiliades, com Maria Lluïsa Algarra, que en aquells moments es dedicava a escriure guions radiofònics i cinematogràfics, i amb Marta Dutrem.

El 9 de març de 1976, Maria Soteras i Maurí va morir d'una pulmonia a la ciutat de Mèxic⁵⁴.

⁴⁹ Fernando GIRÓN, Enriqueta BARRANCO, *El Servicio Médico-Farmacéutico*.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ ENCICLOPÈDIA.CAT, *Maria Soteras i Maurí*.

4. Influència i llegat de Maria Soteras i Mauri

4.1. Contribucions a la igualtat de gènere i els drets humans

La contribució de María Soteras i Maurí a la igualtat de gènere i als drets humans esdevé un tema d'enorme rellevància, especialment en el context de la seva època i en la professió legal, tradicionalment dominada per homes. Com a primera dona que es va llicenciar en Dret a la Universitat de Barcelona i la primera a exercir com a advocada en el Col·legi de l'Advocacia de Barcelona, el seu llegat transcendeix la seva pròpia història personal i s'erigeix en un símbol de lluita, perseverança i avenç cap a la igualtat de gènere⁵⁵.

La seva entrada a una professió considerada predominantment masculina no només va desafiar les normes socials establertes, sinó que va obrir el camí per a futures generacions de dones que aspiraven a fer carrera en àmbits fins aleshores inaccessibles. La seva actitud pionera va ser un punt d'inflexió en la lluita per la igualtat de drets entre homes i dones, i va demostrar que les dones eren tan capaces com els homes d'exercir professions exigents i d'alt nivell.

A més de les seves fites personals, la seva influència va transcendir les fronteres de Catalunya i va servir com a font d'inspiració per a dones d'arreu del món. La seva dedicació a la defensa dels drets humans i la seva lluita contra la discriminació de gènere van ser pilars fonamentals en la seva carrera i van posar de manifest el seu compromís amb la justícia i la igualtat⁵⁶.

L'exemple de María Soteras i Maurí ressona encara avui com una prova tangible del poder de la determinació i la valentia en la lluita per la igualtat de gènere. El seu llegat continua sent una font d'inspiració per a totes aquelles persones que lluiten per una societat més justa i equitativa, i el seu paper com a pionera en la professió legal segueix sent un recordatori de la importància de desafiar les normes establertes i de treballar per un futur més igualitari per a tothom.

La carrera jurídica de María Soteras i Maurí va ser un testimoni extraordinari de superació i resiliència, especialment considerant els reptes addicionals que va haver de superar com a dona en un món dominat pels homes. Tot i ser inicialment reconeguda com a "esposa de", va demostrar la seva valentia i determinació per seguir la seva passió professional i aconseguir l'excel·lència en el camp del Dret.

El fet que hagi hagut de deixar el seu país a causa de la situació social i política, tot i que pot haver suposat un revés inicial per a la seva carrera, no va frenar el seu

⁵⁵ Nuria FLAQUER MOLINAS, *Legado de María Soteras*.

⁵⁶ EL JURISTA, *L'ICAB reconeixerà el llegat de Maria Soteras*.

compromís amb la seva professió. En lloc de sucumbir a les dificultats, va veure aquesta situació com una oportunitat per créixer i desenvolupar-se professionalment en nous entorns⁵⁷.

La seva capacitat d'adaptació i el seu compromís amb els seus objectius professionals van ser claus per a la continuïtat i l'èxit de la seva carrera jurídica, tot i les adversitats. A través del seu exemple, va demostrar que la perseverança i la determinació poden superar les barreres imposades per la societat i les circumstàncies personals.

A més, el seu èxit posterior com a advocada i defensora dels drets humans serveix com un recordatori potent de la importància de seguir endavant malgrat les dificultats, especialment per a les dones. La seva història és un testimoni inspirador de la capacitat humana de superar obstacles i aconseguir grans fites, independentment dels desafiaments que es presentin al llarg del camí. En un context en què les dones sovint es troben amb barreres i prejudicis en el món jurídic i més enllà, l'exemple de Maria Soteras i Mauri ressalta la importància de la perseverança i la determinació per aconseguir l'èxit professional. La seva dedicació i coratge obren el camí per a futures generacions de dones que aspiren a assolir els seus objectius professionals, independentment dels obstacles que puguin enfrontar.

4.2. Recepció i reconeixement públic actual

En l'actualitat, Maria Soteras i Mauri ha guanyat un reconeixement públic merescut pel seu llegat excepcional en la defensa dels drets humans i la promoció de la igualtat de gènere en el món legal. La seva contribució pionera com a primera dona advocada a Catalunya i la seva lluita incansable contra les desigualtats de gènere han estat reconegudes com a referents essencials en la història del dret i els drets humans. A través d'una mirada a la seva recepció i reconeixement públic actual, podem apreciar el profund impacte i la continuïtat de la seva influència en la societat contemporània.

La plaça de Maria Soteras, ubicada al cor del complex de la Ciutat de la Justícia de Barcelona i l'Hospitalet de Llobregat, és el fruit de diverses modificacions urbanístiques aprovades entre els anys 2003 i 2006. Aquest projecte urbanístic va establir la infraestructura principal actual que acull diversos jutjats a Barcelona, a més de preveure la construcció d'edificis annexos per als jutjats de l'Hospitalet, habitatges i altres serveis relacionats amb la justícia, tot sota un gran aparcament subterrani. Tot i la seva inauguració el 2009, la plaça no va rebre un nom específic fins gairebé quatre anys més tard⁵⁸.

La designació oficial com a plaça de Maria Soteras i Mauri es va produir el 29 de gener del 2013, quan el Ple municipal va decidir dedicar aquest espai peatonal situat entre

⁵⁷ Daniel VALLÉS MUÑO, *Mujeres juristas pioneras*.

⁵⁸ AJUNTAMENT DE L'HOSPITALET, *Plaça de Maria Soteras*.

els edificis judicials de la Ciutat de la Justícia a la memòria de Maria Soteras. Aquesta proposta va sorgir durant la construcció dels edificis judicials, amb l'objectiu d'honorar la figura de la primera dona advocada de Barcelona⁵⁹.

A més, l'Il·lustre Col·legi de l'Advocacia de Barcelona atorga anualment el Premi Jurídic Maria Soteras i Maurí sobre igualtat de gènere, com a homenatge a la seva lluita per la justícia i els drets de les dones. A través d'aquest premi, es busca mantenir viu el llegat i la memòria d'aquesta destacada professional, reconeixent la seva contribució a la igualtat de gènere en l'àmbit jurídic i la seva lluita per la justícia i els drets de les dones. Així, el Premi Maria Soteras i Maurí no només premia l'excel·lència en la recerca jurídica sobre igualtat de gènere, sinó que també simbolitza un compromís continu amb la promoció de la igualtat i la defensa dels drets de les dones en la societat actual⁶⁰.

El seu llegat també es commemora als Jardins de Maria Soteras i Maurí al districte de Sant Andreu⁶¹ i a la Sala de Juntes Maria Soteras Mauri de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona, situada a la Sala A-411 del Nou edifici de la Facultat de Dret, inaugurada el 4 de març de 2019⁶².

Així, la contribució de Maria Soteras i Maurí a la igualtat de gènere i als drets humans continua sent recordada i reconeguda en diferents àmbits de la ciutat de Barcelona, perpetuant la seva memòria com a pionera en la lluita per la justícia i els drets fonamentals.

⁵⁹ AJUNTAMENT DE L'HOSPITALET, *Plaça de Maria Soteras*.

⁶⁰ IL·LUSTRE COL·LEGI DE L'ADVOCACIA DE BARCELONA, *Premi Maria Soteras i Maurí*.

⁶¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA, *Jardins Maria Soteras Mauri*.

⁶² UNIVERSITAT DE BARCELONA, *Inauguració de la sala de juntes Maria Soteras Mauri*.

5. Conclusions

En aquesta recerca hem recorregut el camí de la vida i llegat de María Soteras Mauri des de la seva infància en una família acabalada passant per la seva formació acadèmica i la seva carrera professional en l'àmbit del dret fins al seu exili a Mèxic on va continuar la seva lluita per la justícia i els drets humans. En iniciar aquest treball ens vam proposar llançar llum sobre les injustícies que van sofrir les dones vinculades a la resistència republicana i destacar la resiliència dels qui com Soteras Mauri van enfrontar la repressió franquista i van trobar la manera de continuar contribuint a la societat.

A partir de les nostres intencions inicials hem aconseguit diversos resultats. Primer s'ha confirmat que María Soteras Mauri va ser una figura clau en la lluita per la igualtat de gènere i els drets humans tant a Espanya com a Mèxic. La seva vida exemplifica com les dones de l'època malgrat que les severes restriccions i persecucions van poder fer-se un espai i deixar un llegat durador. En segon lloc, hem evidenciat que el règim franquista va utilitzar la repressió econòmica com una eina de control i càstig especialment dirigida a les dones que havien tingut algun tipus de participació o vinculació amb la República, la qual cosa ha estat il·lustrat amb els casos específics de multes i expropiacions sofertes per Soteras Mauri.

No obstant això, algunes qüestions han quedat pendents a causa de la limitada disponibilitat de fonts primàries i testimoniatges directes de l'època. En particular queda per investigar més a fons l'impacte directe de les contribucions de Soteras Mauri en la comunitat jurídica mexicana i la seva influència en les polítiques de gènere en l'àmbit acadèmic i professional. A més encara que hem documentat la repressió econòmica franquista seria valuós realitzar un estudi comparatiu amb altres casos similars per a entendre millor les estratègies del règim i els seus efectes a llarg termini.

Respecte a la hipòtesi principal que María Soteras Mauri va ser una figura crucial en la defensa dels drets humans i la igualtat de gènere en un context d'extrema adversitat aquesta s'ha validat àmpliament a través de l'anàlisi històrica i la recopilació de dades. Aquest treball confirma no sols el seu rol fonamental sinó també la necessitat de continuar investigant i reconeixent a dones com ella que van lluitar pels drets en èpoques tan difícils.

Finalment, cal destacar que encara que avui dia les dones poden accedir a l'educació universitària i a professions com el dret encara persisteix una significativa bretxa de gènere en l'àmbit acadèmic i professional. Diferents informes, com un de l'institut en sondejos polítics i estimacions electorals a Espanya anomenat *Metroscopia* per al Consell General de l'Advocacia Espanyola (CGAE) de data 7 de març de 2022, indiquen que les advocades a pesar que formen pràcticament la meitat de la professió (el 44%) es concentren en els llocs amb menys sou, prestigi i projecció. Aquest

privilegi que en el passat tan sols era accessible per a dones de famílies acabalades reflecteix la necessitat de continuar treballant cap a una major igualtat i oportunitats per a totes.

6. Bibliografia

Ajuntament de l'Hospitalet. Calles de la ciutat con nombre de mujer, *Plaça de Maria Soteras* [en línia].

<<https://www.l-h.cat/directori/detallCarrerNomenclatorNou.aspx?2VDMRz9oMH8DKBqazCnEgAcVo5sQRsk8FuIEv>>

[Consulta: 19 de maig de 2024]

Amnistia Internacional de Catalunya. *L'altra mitja humanitat: les dones a través de la història* [en línia].

<<https://www.amnistiacatalunya.org/edu/cat/historia/inf-dones-hist.html>>

[Consulta: 26 de maig de 2024]

BODELÓN GONZÁLEZ, Encarna. *Maria Soteras Mauri* [en línia]. Diccionari Biogràfic de Dones, Xarxa Vives d'universitats, 8 d'octubre de 2010.

<https://dbd.vives.org/fitxa_biografies.php?id=1056>

[Consulta: 4 de març de 2024]

CALVO LÓPEZ, Patricia. *La mujer en la abogacía, evolución de la desigualdad profesional* [en línia]. Abogacía Española, Consejo General, 26 de gener de 2017.

<<https://www.abogacia.es/actualidad/noticias/la-mujer-en-la-abogacia-evolucion-de-la-desigualdad-profesional/>>

[Consulta: 6 d'abril de 2024]

CAMARDONS, Joan Solé. *Catalanes i catalans a Mèxic al llarg de la història* [en línia]. Secció d'Història, Ateneu Barcelonès, 4 de juny de 2022.

<<https://historia.ateneubcn.cat/2022/06/04/catalanes-i-catalans-a-mexic-al-llarg-de-la-historia/>>

[Consulta: 12 de maig de 2024]

DÍAZ DE TERÁN VELASCO, María Cruz. *La conquista del espacio público: mujeres en las Facultades de Derecho* [en línia]. LegalToday, Portal jurídico de Aranzadi, por y para profesionales del Derecho, 28 de juny de 2021.

<<https://www.legaltoday.com/actualidad-juridica/mujeres-por-derecho/la-conquista-del-espacio-publico-mujeres-en-las-facultades-de-derecho-2021-06-28/>>

[Consulta: 6 d'abril de 2024]

El Jurista. *L'ICAB reconeixerà el llegat de Maria Soterias i Mauri, primera dona advocada de la corporació* [en línia]. 8 de març de 2023.

<<https://www.eljurista.cat/2023/03/08/licab-reconeixera-el-llegat-de-maria-soterias-i-mauri-primera-dona-advocada-de-la-corporacio/>>

[Consulta: 22 d'abril de 2024]

El Nacional.cat. *La Abogacía catalana localiza en archivos a 90 letrados sometidos a consejos de guerra, 15 condenados a muerte* [en línia]. 26 de desembre de 2023.

<https://www.elnacional.cat/es/sociedad/abogacia-encuentra-archivos-90-letrados-catalanes-sometidos-consejos-guerra-15-condenados-muerte_1138331_102.html>

[Consulta: 14 de maig de 2024]

Enciclopèdia.cat. *La presència de la dona* [en línia].

<<https://www.enciclopedia.cat/historia.-politica-societat-i-cultura-dels-paisos-catalans/la-presencia-de-la-dona>>

[Consulta: 26 de maig de 2024]

Enciclopèdia.cat. *Maria Soterias i Maurí* [en línia].

<<https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/maria-soterias-i-mauri>>

[Consulta: 8 de març de 2024]

ESPUNY TOMÁS, María Jesús, VALLÈS MUÑÍO, Daniel, VELO I FABREGAT, Elisabet. *La investigación en derecho con perspectiva de género*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. Dykinson, S.L., 2020, 444 p. ISBN: 978-84-1324-649-9.

FLAQUER MOLINAS, Núria. *Reivindicar la igualtat a través del llegat de Maria Soteras i Mauri* [en línia]. LegalToday, Portal jurídic de Aranzadi, per y para professionals del Dret, 8 de març de 2023.

<<https://www.legaltoday.com/actualidad-juridica/mujeres-por-derecho/reivindicar-la-igualdad-a-traves-del-legado-de-maria-soteras-i-mauri-2023-03-08/>>

[Consulta: 14 de març de 2024]

GARCÍA MORALES, María Jesús. *Dones juristes pioneres: record i memòria* [en línia]. Universitat Autònoma de Barcelona, novembre 2022.

<<https://ddd.uab.cat/record/268649>>

[Consulta: 22 d'abril de 2024]

GIRÓN, Fernando, BARRANCO, Enriqueta. *El Servicio Médico-Farmacéutico de la Junta de Auxilio a los republicanos españoles, delegación de México*. Universitat de Granada, Secció d'Història de la Ciència, Departament d'Obstetrícia i Ginecologia. Granada, 2011. ISSN: 0211-9536.

Il·lustre Col·legi de l'Advocacia de Barcelona. *Comissió de Dones Advocades* [en línia].

<<https://www.icab.es/ca/colegi/comissions-i-seccions/comite/Comissio-de-Dones-Advocades/>>

[Consulta: 26 de maig de 2024]

Il·lustre Col·legi de l'Advocacia de Barcelona. *L'ICAB recorda la figura de Maria Soteras, primera advocada col·legiada de Barcelona* [en línia]. 8 de juliol de 2018.

<<https://www.icab.es/ca/actualitat/noticies/noticia/LICAB-recorda-la-figura-de-Maria-Soteras-primer-advocada-collegiada-de-Barcelona/>>

[Consulta: 19 de maig de 2024]

Il·lustre Col·legi de l'Advocacia de Barcelona. *Premi Maria Soteras i Mauri 2023 sobre igualtat de gènere - Termini ampliat* [en línia]. 19 de març de 2023.

<<https://www.icab.cat/ca/actualitat/noticies/noticia/Premi-Maria-Soteras-i-Mauri-2023-sobre-igualtat-de-gener-termini-ampliat/>>

[Consulta: 12 de maig de 2024]

La Vanguardia. La abogacía de Barcelona prevé que las mujeres serán la mayoría de colegiadas en 2024 [en línia]. 8 de març de 2024.

<<https://www.lavanguardia.com/vida/20240308/9545618/abogacia-barcelona-crea-premio-maria-soteras-trabajos-igualdad-genero-agenciaslv20240308.html>>

[Consulta: 22 d'abril de 2024]

MARIMON, Silvía. *Maria Soteras, en el punt de mira de Franco* [en línia]. Diari ARA, 17/12/2019.

<https://www.ara.cat/cultura/maria-soteras-repressio-franquista-sancions_1_2607914.html>

[Consulta: 13 maig 2024]

Memoria anual. II-lustre Col·legi de l'Advocacia de Barcelona. Barcelona, 2023.

DOMÍNGUEZ PRATS, Pilar. *Mujeres españolas exiliadas en México (1939-1950)*, Madrid: Universitat Complutense de Madrid, Facultat de Geografia i Història, Departament d'Història Moderna i Contemporània, 2002, 617 p. ISBN: 978-84-8466-032-3.

RUIZ, Rocío. *Juristas inspiradoras en la historia española* [en línia]. LegalToday, Portal jurídic de Aranzadi, por y para profesionales del Derecho, 31 d'agost de 2022.

<<https://www.legaltoday.com/actualidad-juridica/mujeres-por-derecho/juristas-inspiradoras-en-la-historia-espanola-2022-08-31/>>

[Consulta: 17 de març de 2024]

Sant Andreu. *Saps qui era Maria Soteras i Maurí?* [en línia]. Ajuntament de Barcelona, 20 de juliol de 2022.

<https://ajuntament.barcelona.cat/santandreu/ca/noticia/saps-qui-era-maria-soteras-i-mauri_1197315>

[Consulta: 19 de maig de 2024]

Universitat de Barcelona. *Inauguració de la sala de juntes Maria Soteras Mauri* [en línia]. 4 de maig de 2019.

<<https://www.ub.edu/portal/web/dret/detall/-/detall/04-03-12-h-inauguracio-de-la-sala-de-juntes-maria-soteras-mauri>>

[Consulta: 19 de maig de 2024]

Universitat de Lleida. *Dones: del silenci a la paraula (el feminisme impertinent): I va arribar el franquisme...* [en línia].

<<https://bibliogues.udl.cat/c.php?g=636937&p=4470350>>

[Consulta: 26 de maig de 2024]

VALLÈS MUÑÍO, Daniel. *Maria Soteras Mauri. Dones juristes pioneres: record i memòria* [en línia]. Universitat Autònoma de Barcelona, novembre 2022.

<<https://ddd.uab.cat/record/268733>>

[Consulta: 14 de març de 2024]

VELO I FABREGAT, Elisabet. «Una aproximación al estudio de la represión sobre las mujeres durante el Franquismo desde Historia del Derecho: las juzgadas en el Tribunal Regional de Responsabilidades Políticas» A: *LOCUS, revista d'història* [en línia]. 2020, p. 54-79.

YANES PÉREZ, José Santiago. «Estudio histórico-jurídico del acceso a la mujer a la abogacía en España». Departamento de Ciencias Jurídicas Básicas Facultad de Derecho, Universidad de Las Palmas de Gran Canaria, 2015.

7. Fonts documentals

Arxiu de la Universitat de Barcelona. Expedient acadèmic de Maria de la Asunción Soteras Mauri de la Facultat de Dret, 1921-1927. ES CAT UB 330589.